

การศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการตั้งถิ่นของ ระหว่างภาคใต้ และภาคอีสานของประเทศไทย: กรณีศึกษา ชุมชนบาราโหม ตำบลบาราโหม อำเภอเมือง ปัตตานี และ ชุมชนบ้านโนนจอมศรี ตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอเวียงชัย จังหวัดขอนแก่น
The Study Settlement Comparison between Southern and Northeastern of Thailand: Case Study of Barahome Community, Barahom sub-district, Maung district, Pattani Province and Nonjomsri Community, Nonjomsri Community, Nongpailom sub-district, Nongsonghong district, Khon Kean Province

พริยา จินตามณี¹ ภัทรพงษ์ เกริกสกุล¹ สุจินต์ สิมารักษ์² ปาริชาติ วิสุทธิสาอาจารย์³ บุญส่ง จงกลณี⁴

¹ ศูนย์วิจัยเพื่อส่งเสริมและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
15 ถนนกาญจนวนิชย์ ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90112 โทรศัพท์: 074-286884

E-mail: kula_esan@yahoo.co.uk

E-mail: dezine50@hotmail.com

² สาขาวิชาเกษตรเชิงระบบ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

123 ถนนมิตรภาพ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40002 โทรศัพท์: 043-202366

E-mail: sichint@kku.ac.th

³ คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

15 ถนนกาญจนวนิชย์ ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90112 โทรศัพท์: 074-286884

E-mail: parichart.v@psu.ac.th

⁴ ภาควิชาวิศวกรรมอุตสาหการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

39 หมู่ 1 ถนนรังสิต-นครนายก ตำบลคลองหก อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี 12110 โทร: 0-2549-4990-2

E-mail: bjongkol@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานของกรณีศึกษา ชุมชนบาราโหม ตำบลบาราโหม อำเภอเมือง ปัตตานี และ อำเภอเวียงชัย จังหวัดขอนแก่น การศึกษานี้ใช้วิธีการเชิงคุณภาพในการเก็บข้อมูล ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของภาคใต้และภาคอีสานมีความแตกต่างกัน เนื่องจากปัจจัยหลายด้าน เช่น เศรษฐกิจ สังคม และภูมิศาสตร์ แตกต่างกัน โดยพบว่าของภาคใต้นั้นมีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบเส้นตามแนวเส้นทางคมนาคม และภาคอีสานนั้นมีการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่มมาตั้งแต่ต้น ดังนั้นรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่แตกต่างกันของแต่ละแหล่งย่อมส่งผลให้สภาพวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้นย่อมแตกต่างกันออกไปด้วย

คำสำคัญ: การตั้งถิ่นฐาน บาราโหม อีสาน

Abstract

The article has a propose to study pattern of settlement, so is a case study in Barahome community, Barahome sub-district, Maung district, Pattani province and Nonjomsri community, Nongpailom sub-district, Nongsonghong district, Khon Kean Province. This research is qualitative method for collected data. Results, pattern settlement between southern and northeast are difference, because have many factors are difference such as socioeconic, geoecology etc., so in southern has a linier settlement around the river and northeast a cluster settlement pattern. However, the pattern of settlement of villager will be popper to local livelihood.

Keywords: Settlement Barahome Isan

1. บทนำ

การตั้งถิ่นฐาน คือ การสร้างที่อยู่อาศัยโดยมีหลักองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กัน 4 อย่างได้แก่ คน สังคม สภาพแวดล้อม และสิ่งก่อสร้าง กล่าวคือคนหนึ่ง หรือกลุ่มเข้ามาอยู่อาศัย ณ ที่ใดที่หนึ่งที่เหมาะสมตามลักษณะที่ต้องประสงค์ และมีการสร้างที่พักพร้อมกับการประกอบอาชีพ มีการขยายตัวของชุมชน หรือองค์กร [1] ซึ่งโดยความหมายดังกล่าวนี้การตั้งถิ่นฐานจึงเป็นรูปแบบที่มีการพัฒนาตัวเป็นพลวัต (Dynamic) แต่คงไม่ใช้การเปลี่ยนแปลงดังเช่นในอดีต ที่มีการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานเป็นคาราวาน หากเป็นการพัฒนาขยายตัว การปรับตัวให้เข้ากับกระแสการพัฒนาที่เกิดขึ้น [2] โดยพัฒนาการดังกล่าวนี้จะผันแปรตามการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ อาทิ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม เป็นต้น อย่างไรก็ตามภายใต้กระแสของการเปลี่ยนแปลงก็ยังคงรูปแบบร่องรอยของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่แสดงถึงอารยธรรม ศิลปกรรมที่บอกเล่าเรื่องราวของคนในถิ่นนี้ วิถี ที่สัมพันธ์กันกับ [3] แนวทางการใช้ทรัพยากรในถิ่น และภูมิประเทศของถิ่นนั้นๆ

ทั้งนี้ประเทศไทยที่มีวิถีสังคมการเกษตรเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตามการเกษตรนั้นก็มีความหลากหลายรูปแบบและประเภทที่สามารถจำแนกได้ตามภูมิประเทศของสภาพวิถีสังคมถิ่นนั้นๆ ซึ่งวิถีดังกล่าวเองส่งผลให้รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของคนแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกันออกไป แต่อย่างไรก็ตาม หากทำการแบ่งกลุ่มสังคมทางการเกษตรแบบผิวเผินสามารถแบ่งออกได้เป็น สังคมชาวนา สังคมชาวสวน สังคมชาวไร่ สังคมชาวประมง แต่อย่างไรก็ตามภายในสังคมใดๆก็ตามจะต้องผสมกับกิจกรรมอื่นๆ ของสังคมอื่นๆ นั้นอีกด้วยเพื่อให้คนในชุมชนเหล่านั้นสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างเหมาะสม จากความหมายและหลักการตั้งถิ่นฐาน และลักษณะของสังคมไทยภายใต้วิถีการเกษตร

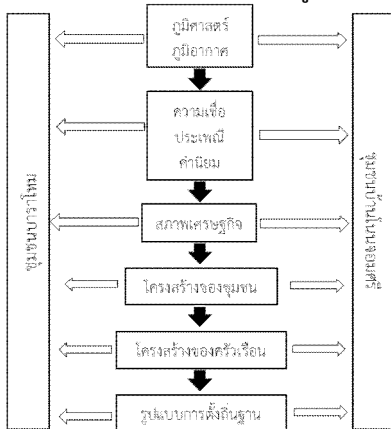
นั้นจึงเกิดคำถามในการศึกษาครั้งนี้ ถ้าสภาพวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่แตกต่างกันนั้นจะมีรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานที่แตกต่างกันหรือไม่ โดยจากคำถามดังกล่าวนี้ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาสังคมชาวประมงน้ำเค็มและสังคมชาวนา โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นกรณีศึกษาเปรียบเทียบระหว่างระหว่างภาคใต้ และภาคอีสานของประเทศไทย: กรณีศึกษาชุมชนบาราโหม ตำบลบาราโหม อำเภอเมือง ปัตตานี และ อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้จะสามารถบอกได้ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ที่แตกต่างกันทางวิถี ตลอดจนข้อเด่นและข้อด้อยของแต่ละรูปแบบที่เกิดขึ้น โดยผลการศึกษาดังกล่าวนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ และ/หรือเป็นแนวทางพัฒนาเพื่อการวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นต่อไปในอนาคต

2.วัตถุประสงค์

ศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานของกรณีศึกษา ชุมชนบาราโหม ตำบลบาราโหม อำเภอเมือง ปัตตานี และ อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น

3.กรอบแนวคิดการศึกษา

สำหรับกรอบแนวคิดในการศึกษาเป็นการศึกษาเชิงภูมิพื้นที่ของแต่ละพื้นที่ที่ศึกษาตลอดจนแนวทางปฏิบัติของความเชื่อ ประเพณี รวมถึงค่านิยมที่เกิดขึ้นภายในชุมชน และมุมมองด้านเศรษฐกิจ โครงสร้างทางสังคม และครัวเรือน จนเกิดเป็นรูปแบบการตั้งถิ่นฐานในปัจจุบัน ซึ่งเป็นการอธิบายถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายในท้องถิ่นชุมชน ทั้งนี้กรอบแนวคิดทางการศึกษาแสดงดังรูปที่1

รูปที่1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

4.วิธีดำเนินงาน

การศึกษาค้นคว้านี้เป็นแบบมุ่งเป้า (Targeted Basic Research) โดยแสวงหาองค์ความรู้และข้อเท็จจริงแบบเจาะลึกประเด็น (topic in-depth interviews) ซึ่งเป็นไปในลักษณะการศึกษาปรากฏการณ์ (Phenomena Study) ที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่โดยกระบวนการศึกษาในเชิงคุณภาพ (Qualitative)

การเลือกพื้นที่ศึกษา

การศึกษาค้นคว้านี้เลือกพื้นที่จำเพาะเจาะจง (Purposive) ที่ชุมชนบาราโหม ตำบลบาราโหม อำเภอเมือง ปัตตานี ที่เป็นสังคมชาวเล พร้อมทั้งชุมชนมุสลิม และชุมชนบ้านโนนจอมศรี ตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่นซึ่งเป็นชุมชนชาวนา และเป็น

ชุมชนชาวพุทธ การเลือกพื้นที่ต่างที่กันเช่นนี้เนื่องจากผู้วิจัยต้องการพิจารณาถึงความชัดเจนของปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานจึงเลือกพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันอย่างที่สุด (Extreme compares)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เนื่องจากการเก็บข้อมูลระดับชุมชนจะต้องกำหนดขอบเขตของพื้นที่ และโครงสร้างที่ชัดเจน จึงจำเป็นต้องใช้ ภาพถ่ายทางอากาศ รวมถึงแผนที่ทางทหารเพื่อพิจารณาลักษณะภูมิศาสตร์โดยรอบ ร่วมกับการสัมภาษณ์ โดยตรงกับผู้รู้ (Key Informants Direction Interviews) โดยแนวทางสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interviews: SSI)[4]

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น (วิเคราะห์ภาคสนาม) หลังจากการรวบรวมข้อมูล จะต้องมีการพิจารณา และวิเคราะห์ร่วมกันกับผู้ให้ข้อมูลเบื้องต้น และเพื่อการจัดองค์ของผู้ให้ข้อมูลจากนั้นนำข้อมูลที่รวบรวมได้ และบทวิเคราะห์จากภาคสนาม มาวิเคราะห์ร่วมกับทีมวิจัย เพื่อเปรียบเทียบข้อมูล และขั้นสุดท้ายคือการนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยให้กับชุมชนเพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน โดยการตรวจสอบข้อมูล และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกประเด็นการสัมภาษณ์ และเนื้อหาบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูล (Content Analysis) แล้วจัดเป็นหมวดหมู่ (Them) เพื่อหาความสัมพันธ์ของระบบ โดยการยึดรูปแบบการวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดที่ดำเนินการสร้างไว้ตั้งแต่ต้น อย่างไรก็ตามทั้งนี้เมื่อดำเนินการศึกษาไปแล้วกรอบแนวคิดดังกล่าวที่ตั้งไว้ได้มีการปรับเปลี่ยนบางประเด็นเพื่อให้เหมาะสมกับข้อมูลที่ได้

การสังเคราะห์ข้อมูล

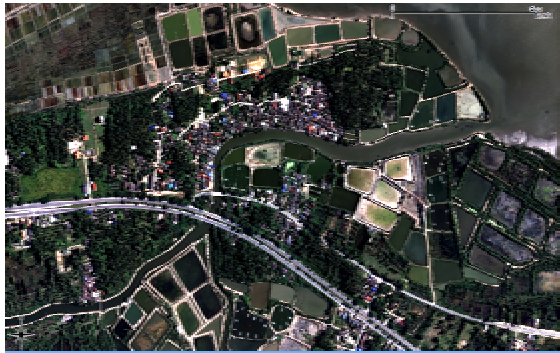
เมื่อได้ชุดข้อมูลจากการศึกษาแล้วผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาสังเคราะห์ตามหลักการสามเส้า (Triangulation Technique) โดยใช้ทั้งวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงซึ่งวิเคราะห์เป็นหมวดหมู่แล้ว รวมถึงข้อมูลสัมภาษณ์จากผู้บริหารระดับท้องถิ่น และข้อมูลจากสื่อ ตลอดจนแหล่งข้อมูลต่างๆ

5.ผลการศึกษา

ภูมิประเทศ

ชุมชนบาราโหม ตำบลบาราโหม อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

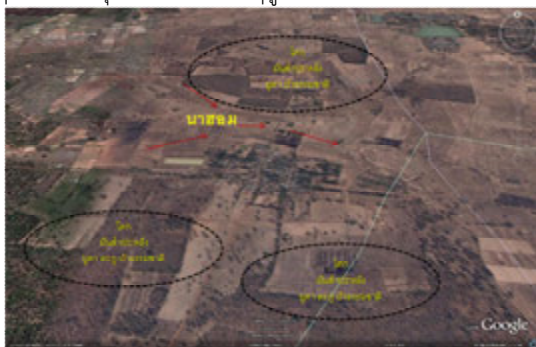
ชุมชนบาราโหม เป็นชุมชนที่มีอยู่รวมกัน 3 หมู่บ้าน แต่รวมกันอยู่จุดเดียวกัน ซึ่งตั้งอยู่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี มีสภาพพื้นที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล ซึ่งติดชายทะเลด้านอ่าวไทย พื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลเหมาะสำหรับทำอาชีพ ประมงเลี้ยงปลา และทำนากุ้ง พื้นที่ด้านในชุมชนมีสภาพเป็นดินร่วนปนทราย ซึ่งแสดงดังรูปที่2 จากรูปดังกล่าวพบว่าพื้นที่ชุมชนทอดตัวตามริมน้ำ และล้อมด้วยสวนมะพร้าว และนาทุ่งเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งไม่มีการทำนาข้าว นอกจากนั้นพื้นที่ดังกล่าวนี้ติดกับฝั่งทะเลจึงฝนตกชุกตลอดปี

รูปที่ 2 ชุมชนบาราโหม

ชุมชนบ้านโนนจอมศรี ตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอนอง
 ส่องห้อง จังหวัดขอนแก่น

ลักษณะของภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง มีการทำนา และทำไร่
 ซึ่งมีพื้นที่ทำกินแยกออกอย่างชัดเจนทั้งนี้พื้นที่ดังกล่าวเป็นเขต
 อาศัยน้ำฝนเป็นอย่างเดียว ซึ่งแสดงได้ดังรูปที่3 จากรูปพบว่าพื้นที่
 บริเวณบริเวณรอบหมู่บ้านเป็นที่ทำกินประเภทนาข้าวเป็นหลัก แล้วมี
 การทำไร่บ้างในส่วนที่เป็นพื้นที่สูงตอนบนของหมู่บ้าน แต่อย่างไรก็ตาม
 พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ได้รับลมมรสุมฝนจึงตกช่วงระหว่างเดือน
 พฤษภาคม – ตุลาคม ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน

รูปที่3 ชุมชนโนนจอมศรี

ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี

สำหรับประเด็นของความเชื่อ ค่านิยม และประเพณีนั้นจาก
 ผลการศึกษาสามารถแสดงได้ดังตารางที่1

ตารางที่1 แสดงผลการศึกษา ความเชื่อ ค่านิยม และประเพณี

ประเด็น	ชุมชนบาราโหม	ชุมชนบ้านโนนจอมศรี
ศาสนา ประจำ ท้องถิ่น	ส่วนใหญ่(มากกว่าร้อยละ 85)นับถืออิสลาม	ทั้งหมดนับถือพุทธศาสนา
ค่านิยม ประจำ ท้องถิ่น	ยึดแนวทางวิถีมุสลิมเป็น สำคัญ แต่อย่างไรก็ตามก็มี ความเป็นสมัยนิยมผสมผสานอยู่ ในท้องถิ่นด้วยเช่นเดียวกัน	การดำเนินชีวิตตามวิถีท้องถิ่น ที่มีความสบายตลอดจนการ ดำเนินกิจกรรมตามช่วง ระยะเวลาที่เคยปฏิบัติมา เช่นเดียวกันก็ยังมีความเป็น สมัยนิยมผสมผสานอยู่ในท้องถิ่น ด้วยเช่นกัน
ความเชื่อ	จะเชื่อในคำสอนของอัลลอฮ์	จะเชื่อในเรื่องกตัญญูต่อญาติที่ น้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าโคตร และกฎแห่งกรรมในพุทธ ศาสนา
ประเพณี	1) วันศุกร์ ชายมุสลิม จะต้องไปทำพิธีละหมาดที่	ชุมชนดังกล่าวจะยึดถือ ประเพณีตามหลัก ฮิดลิบสอง

ประเด็น	ชุมชนบาราโหม	ชุมชนบ้านโนนจอมศรี
	มัสยิด โดยจะทำพิธีในตอน บ่ายโดยมี “คอเคม” ของ มัสยิดเป็นองค์ปาฐกถา 2) วันปอซอ (วันถือศีลอด) ชาวมุสลิมจะต้องถือศีลอด คือ ไม่กินอาหารและไม่ให้ สิ่งใดๆ เข้าไปในทวารต่างๆ ของร่างกายตั้งแต่รุ่งสาง จนถึงวันพลบค่ำเป็น เวลา 1 เดือน ในเดือน “รอมฎอน” 3) วันฮารีรายอปอซอ (วัน ถือศีลอด) เป็นวันที่สิ้นสุด การถือศีลอด ซึ่งมีการทำ ชนม ต่าง ๆ แจกจ่ายและ เลี้ยงฉลองกัน 4) วันฮารีรายอฮัจยี (วัน ตรุษฮัจยี) เป็นที่สำคัญที่สุด ยิ่งกว่าวัน ตรุษใด ๆ เนื่องจากชาวมุสลิม ประกอบพิธีฮัจยี ณ นคร เมกกะ ตรงกับวันที่ 10 และเหมือนกับวันฮารีราย อปอซอ แต่เพิ่มการทำพิธี กุรบาน คือ การฆ่าสัตว์ เพื่อทำทานซึ่งเนื้อสัตว์นี้จะ นำมาทำอาหารเลี้ยงหรือ แจกจ่ายกันไปจาก ชนบธรรมเนียมประเพณี ทั้งหมดนั้น ในส่วนที่มี ความเกี่ยวข้องกับกิจกรรม ในการประกอบอาชีพนั้น	คือ 1. เดือนอ้าย (เดือนเจียง) บุญ เข้ากรรม เป็นเดือนที่พระสงฆ์ เข้ากรรม (ปริวาสกรรม) เพื่อให้ พระสงฆ์ผู้กระทำผิดได้สำราภาพ ต่อหน้าคณะสงฆ์ 2. เดือนยี่ บุญคุณลาน นิมนต์ พระสงฆ์มาตบตีเพื่อเป็นมงคล แก่ข้าวเปลือก 3. เดือนสาม ทำบุญข้าวจี การ ทำบุญข้าวจีเริ่มในตอนเช้า ใช้ แล้วนำไปถวายพระ 4. เดือนสี่ ทำบุญพระเวส การ ให้ฟังเทศนา เรื่องพระมหา เวสสันดรชาดก ให้จบสิ้น ภายในวันเดียว และงานบุญนี้ จะมี “กัณฑ์หลอน” หรือถ้า เจาะจงจะถวายเฉพาะพระ นักเทศน์ที่ตนนิมนต์มาก็ เรียกว่า “กัณฑ์จบ” เพื่อถวาย 5. เดือนห้า ตรุษสงกรานต์หรือ บุญสงกรานต์ การสรงน้ำมีการรด น้ำพระพุทธพุทูป พระสงฆ์ ผู้หลัก ผู้ใหญ่ กำหนดเอาวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 บางที่เรียกว่า บุญ เดือน 5 ถือเป็นเดือนเริ่มต้นปี ใหม่ 6. เดือนหก ทำบุญบั้งไฟ การ ทำบุญบั้งไฟเพื่อขอฝน เป็นงาน สำคัญก่อนลงมือทำนา 7. เดือนเจ็ด ทำบุญข้าชะ (ล้าง) หรือบุญบูชาบรรพบุรุษ มีการ เช่นสรงหลักเมือง ปูตา ผีเมือง ผีตาแสด เป็นการทำบุญเพื่อ ระลึกถึงผู้มีพระคุณ 8. เดือนแปด ทำบุญเข้าพรรษา เป็นประเพณีทางพุทธศาสนา โดยตรง มีการทำบุญตักบาตร ฟังธรรมเทศนาและถวายเทียน พรรษา 8. เดือนเก้า ทำบุญข้าวประดับ ดิน เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศแก่ ญาติผู้ล่วงลับ โดยการจัดหา อาหาร มากพลู เหล้า บุหรี่ ไปวางไว้ใต้ต้นไม้หรือที่ใดที่หนึ่ง 10. เดือนสิบ ทำบุญข้าวสาก (สลากภัตต์) ผู้ถวายจะเขียนชื่อ ของตนลงในภาชนะที่ใส่ของ ทาน และเขียนชื่อลงในบาตร ถิ 11. เดือนสิบเอ็ด ทำบุญออก พรรษา พระสงฆ์จะแสดงอาบัติ ทำการปาวณา คือ เปิดโอกาส ให้ว่ากล่าวตักเตือนกันได้ 12. เดือนสิบสอง ทำบุญกฐิน เริ่ม ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำเดือน 11 จนถึงวันเพ็ญเดือน 12

สภาพเศรษฐกิจ และสังคม

สำหรับสภาพทางเศรษฐกิจ จากผลการศึกษาสามารถแสดง
 ได้ดังตารางที่2

ตารางที่2 แสดงผลการศึกษาถึงสภาพเศรษฐกิจของชุมชน		
ประเด็น	ชุมชนบาราโหม	ชุมชนบ้านโนนจอมศรี
การประกอบอาชีพ	รับจ้างทั่วไป อาทิ รับจ้างก่อสร้าง รับจ้างเลี้ยงกุ้งนากุ้ง นอกจากนี้คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังนิยมส่งลูกหลานไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นเศรษฐกิจหลักของชุมชนแห่งนี้	คนในชุมชนส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 90 ของประชากรในชุมชนมีที่นา และทำการปลูกข้าวนาปี และ ประชากรร้อยละ 75 ของประชากรในชุมชนที่ปลูกมันสำปะหลัง และยูคาลิปตัส ทั้งนี้วิถีชีวิตของคนในชุมชนแห่งนี้ส่วนใหญ่จึงอยู่ในภาคของการเกษตรเป็นหลัก
รายได้	รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนประมาณ 38,000 บาท/ปี โดยส่วนใหญ่จะได้จากค่าแรงจากการรับจ้างและญาติส่งใหญ่จากต่างถิ่น	รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนประมาณ 40,000 บาท/ปี โดยส่วนใหญ่จะเป็นการหักเหลือจากการขายผลผลิตทางการเกษตร และจากญาติที่ทำงานต่างถิ่น
การอยู่อาศัยในบ้านเรือน	ในบ้านเรือน 1 หลังคาเรือนนั้นมีครอบครัวอยู่อาศัยร่วมกันส่วนใหญ่จะมีอยู่มากกว่า 2 ครอบครัวขึ้นไป แต่ทั้งนี้หากเป็นบ้านเรือนที่มีความเป็นอยู่ที่ทันสมัยจะอยู่เป็นครอบครัวเดียว	ส่วนใหญ่จะอยู่เป็นครอบครัวเดี่ยวแต่บ้านเรือนจะปลูกกระจุกกันอยู่ภายในพื้นที่เดียวกัน เนื่องจากคนอีสานมีความเชื่อว่าน้องสาว หรือลูกคนสุดท้ายต้องดูแลพ่อแม่ ดังนั้น เมื่อมีการแยกครอบครัวก็จะได้รับการแบ่งพื้นที่เพื่อไปปลูกเรือน

*ครอบครัวนั้นในการศึกษาค้างนี้จะประกอบด้วย ปู่ ย่า และ/หรือ ตายาย เป็นองค์ประกอบเสริม แต่องค์ประกอบหลักยังเป็น พ่อ-แม่-ลูก และ/หรือ พ่อ-แม่-ลูก-ลูกเขย หรือลูกสะใภ้ จะนับเป็นครอบครัว

การตั้งถิ่นฐาน และรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน
สำหรับการตั้งถิ่นฐาน และรูปแบบการตั้งถิ่นฐานจากผลการศึกษาสามารถแสดงได้ดัง**ตารางที่3**

ตารางที่3 แสดงผลการศึกษาถึงสภาพเศรษฐกิจของชุมชน		
ประเด็น	ชุมชนบาราโหม	ชุมชนบ้านโนนจอมศรี
ประวัติการตั้งถิ่นฐาน	การตั้งถิ่นฐานของบาราโหมเกิดขึ้นพร้อมกันกับประวัติศาสตร์ของปัตตานี ซึ่งใช้เนื้อหาของชุมชน “ตันหยงลูโละ” และชุมชนบาราโหมนั้นแยกจากตันหยงลูโละได้ประมาณ 90 ปี ดังนั้นกลุ่มคนที่เก่าแก่ของบาราโหมจึงเป็นกลุ่มคนในพื้นที่นั่นเอง	ประมาณปีพ.ศ. 2490 พ่อมี ที่อาศัยอยู่บ้านทุ่งบ่อได้ออกมาอยู่ในที่ทำการบริเวณที่แถวนี้ และได้ย้ายเข้าไปอยู่บ้านหนองแขว อยู่ได้ประมาณ 4 – 5 ปีก็ได้กลับออกมาอยู่ที่ทำการแถวเดิม ครั้งนี้ได้ออกมาพร้อมกับ พ่อศรี และพ่ออำคา และได้ก่อตั้งเป็นหมู่บ้านปี พ.ศ. 2494 และได้มีผู้ใหญ่บ้านคนแรกในปี พ.ศ. 2520 คือนาย น้อย กล้าหาญ สาเหตุที่ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านโนนจอมศรีคือ คนกลุ่มแรกที่ออกมาอยู่ 3 คน พ่อมีศรี และอำคา โดยอาศัยสภาพบ้านที่อยู่บนโนน และบวกกับชื่อพ่อศรี เลยใช้ชื่อนี้มาตลอด หมู่บ้านนี้ก่อตั้งวัดเมื่อวันที่ 14

ประเด็น	ชุมชนบาราโหม	ชุมชนบ้านโนนจอมศรี
		มีนาคม พ.ศ. 2522 โดยมีพื้นที่ 6 ไร่ 2 งาน 60 ตารางวา ไฟฟ้าเข้ามาเมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2531 ถนนคอนกรีตกลางหมู่บ้านเมื่อปี 2549 – 2550
รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน	เป็นการตั้งถิ่นฐานแบบเส้นทางคมนาคมทางน้ำ (Linear Settle)	เป็นการตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่ม (Cluster Settlement)
สภาพการตั้งถิ่นฐานปัจจุบัน	ปัจจุบันรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบแนวเส้นทางคมนาคมยังปรากฏให้เห็น แต่เมื่อพิจารณาถึงการขยายตัวของบ้านเรือนมีจำกัดแล้วนั้นส่งผลให้รูปแบบของชุมชนบาราโหมปัจจุบันนั้นเป็นลักษณะของกลุ่ม (Cluster)	ยังคงเป็นรูปแบบเดิมคือเป็นการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม แต่ปัจจุบันการขยายตัวของบ้านเรือนมีเพิ่มมากขึ้น

6.สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของระหว่างภาคใต้ และภาคอีสานของประเทศไทย พบว่ารูปแบบการตั้งถิ่นฐานทั้ง 2 แหล่งมีความแตกต่างกัน คือ ภาคใต้จะมีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบเส้นทางคมนาคม กล่าวคือ ในอดีตมีการคมนาคมทางน้ำ ชาวบ้านจะมีการตั้งถิ่นฐานริมน้ำ และปัจจุบันเมื่อการคมนาคมทางน้ำถูกลดบทบาทมีการคมนาคมทางบกแทนที่ ชาวบ้านก็ได้มีการตั้งถิ่นฐานตามแนวถนนเส้นทางคมนาคมแทน และมีบางส่วนที่มีการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่มก้อนขึ้นในตัวชุมชนที่มีพื้นที่จำกัดแต่จำนวนครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น การประกอบอาชีพของคนในชุมชนก็ได้เปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบการตั้งถิ่นฐานด้วย กล่าวคือ เมื่อตั้งถิ่นฐานตามแนวชายฝั่ง ประชากรจะประกอบอาชีพทำการประมง เมื่อการคมนาคมทางน้ำถูกลดบทบาทลง อาชีพประมงก็เริ่มเลือนหายไปด้วย ในขณะที่รูปแบบการตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานพบว่า มีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่มตั้งแต่แรกเริ่ม ถึงแม้จะมีการคมนาคมหรือระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป ประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ดังนั้น รูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่แตกต่างเป็นผลมาจากสภาพวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้นมีความแตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นวิถีความเชื่อ สภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมด้วย

7.กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน

9.เอกสารอ้างอิง

- [1]ภัทรพงษ์ เกริกสกุล. “ปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรย้ายออกมาอาศัยอยู่นอกหมู่บ้านเพื่อทำการเกษตร” วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2553
- [2]ครองชัย หัตถา. “มนุษย์นิเวศวิทยา” โครงการจัดตั้งสำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2526

- [3] ศิพร อนันต์ธีระชัย. “พัฒนาการการตั้งถิ่นฐานในเขตเมืองโบราณ
จันเสน อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์” บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545
- [4] สุจินต์ สิมารักษ์ และสุเกสณี สุภธีระ. “คู่มือประเมินชนบทอย่าง
เร่งด่วน (Rapid Rural Appraisal: RRA)” โครงการ
ระบบวิจัยการทำฟาร์ม, คณะเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2530.